

PROMEMORIA
Dnr 12-2023

2023-03-22

Erfarenheter av prövningen av överklaganden i samband med
2022 års allmänna val

Innehåll

DEL I	3
Inledning	3
Sammanfattning	4
Valprövningsnämndens arbetsuppgifter, sammansättning och kansli	5
DEL II	6
Överklaganden och skrivelser	6
En översikt över inkomna överklaganden 1976–2019	6
Inkomna överklaganden som kan hänföras till valet 2022	6
Närmare om överklagandena av valresultaten 2022	7
Nämndens beredning och prövning av överklagandena	10
Flera överklaganden om samma fråga behandlade i ett beslut	10
Närmare om prövningen av vissa överklaganden och kategorier	10
Inkomna skrivelser under 2022	11
DEL III	12
Behov av ändringar i vallagen m.fl. lagar	12
Valbarhet och folkbokföring	12
Ersättningsregler i valet till kommunfullmäktige	12
En kandidats valbarhet och skyddad identitet	12
DEL IV	14
Valprövningsnämndens kansliorganisation	14
Regleringen av Riksdagsförvaltningens kanslistöd till Valprövningsnämnden	14
Handläggningen av överklaganden efter valet 2018	14
Handläggningen av överklaganden efter valet 2022	14
Behov av utveckling av och stöd till nämndens kansli	16
Bilaga 1 Valprövningsnämndens webbformulär för överklagande i samband med de allmänna valen 2022	17
Bilaga 2 Tabeller över i vilka kommuner och regioner valet överklagats	20

DEL I

Inledning

Valprövningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 februari 2023 att låta sammanställa en rapport om arbetet med 2022 års överklaganden och att ge ordföranden i uppdrag att ta fram ett sådant underlag (prot. nr 04/2023).

Promemorian har därefter tagits fram av ordförande Annika Sandström, f.d. kammarrättslagman, tillsammans med kanslichef Cecilia Persson och föredraganden Martin Abrahamsson. De ledamöter som var förordnade i nämnden under perioden då arbetet med överklaganden pågick har beretts tillfälle att lämna synpunkter på innehållet i promemorian.

I den första delen av promemorian redovisas en beskrivning av nämndens arbetsuppgifter och sammansättning.

I den andra delen redovisas statistiska uppgifter om överklaganden som kom in till nämnden före och efter valåret 2022 samt överklaganden och skrivelser som kom in i samband med 2022 års val. Här redovisas också 2022 års överklaganden mer utförligt: grunderna för dessa och nämndens beslut.

I den tredje delen tar nämnden upp frågor som anknyter till bestämmelser i vallagen (2005:837) eller annan lagstiftning och som på ett eller annat sätt aktualiserats under arbetet med prövningen av överklagandena.

I den fjärde och avslutande delen ges en beskrivning av den organisation som bistod nämnden i arbetet med överklaganden under hösten 2022 och början av 2023. I denna del finns också nämndens synpunkter på och förslag till utveckling av kansliverksamheten.

Sammanfattning

Valprövningsnämnden redovisar i promemorian sina erfarenheter från prövningen av de överklaganden som kom in till nämnden i samband med 2022 års val.

Valprövningsnämnden tog under perioden den 26 februari 2021–15 mars 2023 emot sammanlagt 440 överklaganden som kan hänföras till valen 2022. Av dessa avsåg 406 överklaganden av valresultatet.

Utöver överklagandena kom det under 2022 in 13 skrivelser till nämnden. Dessa avsåg olika frågor om valens genomförande.

Valprövningsnämnden har därutöver tagit emot och handlagt ett antal överklaganden som inte kan hänföras till valen 2022, i huvudsak ärenden som rör ersättare för ledamöter som valts in vid tidigare val. Dessa ärenden är inte inräknade i antalen ovan och kommenteras heller inte vidare i denna promemoria.

Huvuddelen av de överklaganden som nämnden tagit emot rör följande frågor:

- köer vid röstmottagningsställen
- felaktigheter i samband med rösträkning
- felaktig avprickning i röstlängd
- saknade valsedlar på röstmottagningsställe
- bristande ordning vid röstmottagningsställe
- presentation av valundersökning och preliminärt valresultat
- valmaterial riktat till personer med synnedsättning
- valbarhet
- demokratiunderskott.

I tre fall har nämnden upphävt länsstyrelsens beslut att fastställa utgången av ett val när det gäller val till kommunfullmäktige och förordnat att en ny sammanräkning ska ske. I samtliga fall har det gällt sammanräkning av personröster.

Under nämndens arbete med prövningen av överklagandena har ett antal frågeställningar aktualiserats. Det gäller t.ex. valbarhet på valdagen i relation till folkbokföring och utseende av ersättare för valda ledamöter i kommun- och regionfullmäktige. Nämnden föreslår bl.a. att vallagens bestämmelser i relation till folkbokföringslagens bestämmelser bör ses över.

Avslutningsvis vill nämnden framhålla att arbetet med överklaganden av val är av utomordentligt stor betydelse för förtroendet för demokratin och att arbetet måste ges hög prioritet. Nämnden understryker vikten av att de resurser som behövs ställs till nämndens förfogande av Riksdagsförvaltningen. Nämnden kommer i samband med en omprövning av sin överenskommelse om kanslistöd med förvaltningen att ta upp ett antal av dessa frågor som gäller bl.a. bemanning av kansliet.

Valprövningsnämndens arbetsuppgifter, sammansättning och kansli

Valprövningsnämnden är den enda instans som prövar överklaganden av beslut av Valmyndigheten och länsstyrelserna om fastställande av utgången av riksdagsval, regionfullmäktigeval, kommunfullmäktigeval, sametingsval, val till Europaparlamentet och folkomröstningar. Detsamma gäller beslut med anledning av särskilda förrättningar där efterträdare för avgångna ledamöter utses m.m.

Valprövningsnämnden består av en ordförande, som ska vara eller ha varit ordinarie domare och som inte får tillhöra riksdagen, och sex andra ledamöter. Ledamöterna väljs efter varje ordinarie riksdagsval, så snart valet har vunnit laga kraft, för tiden till dess ett nytt val till nämnden har ägt rum. Ordföranden väljs särskilt.

För ordföranden utses en ersättare i samma ordning och under samma villkor som gäller för valet av ordförande. Suppleanter för övriga sex ledamöter i nämnden utses enligt de regler som gäller för riksdagens organ i allmänhet. Även frågor om i vilken ordning suppleanter ska kallas in och om kompletteringsval bestäms av de allmänna reglerna. Dessa förutsätter ett nomineringsförfarande på parlamentarisk grund.

För de sex ledamöterna ska lika många suppleanter utses. Riksdagen kan emellertid efter förrättat val av suppleanter genom ett särskilt beslut bestämma att antalet suppleanter ska utökas. De nya suppleanterna ska då väljas så snart som möjligt.

För beredningen av ärendena i nämnden svarar under de år det inte är val en huvudföredragande, ett drygt tiotal särskilt förordnade föredragande, en sekreterare och en assistent som har ett arvoderat uppdrag vid sidan av sitt ordinarie arbete i ett riksdagsutskott. I samband med prövningen av överklaganden av val förstärks kansliet genom att huvudföredraganden förordnas som kanslichef och sammanlagt ett tjugofemtal personer deltar i arbetet. Nämnden har inga permanenta lokaler i riksdagen.

I nämndens verksamhetsredogörelse för 2022 (2022/23:VPN1) finns detaljerade uppgifter om nämndens och kansliets sammansättning under valåret 2022.

DEL II

Överklaganden och skrivelser

En översikt över inkomna överklaganden 1976–2019

Under åren 1976–2019 kom det in totalt 1 255 överklaganden, se nedan. Det var först 2010 som antalet överklaganden ökade på ett sätt som inte förekommit tidigare i nämndens historia. Ökningen blev som störst vid valen 2018 när det kom in sammanlagt 723 överklaganden till nämnden.

Fram till 2000 prövade nämnden också överklaganden av kyrkliga val. Vidare prövar nämnden överklaganden av val till Sametinget. Nämnden behandlade ett hundratal ärenden som gäller de kyrkliga valen under perioden 1976–1999. Sedan 1976 har nämnden när det gäller valet till Sametinget behandlat fem överklaganden. Uppgifter om dessa val har i övrigt inte tagits med i sammanställningen.

Tabell 1 Översikt över antalet inkomna överklaganden i de allmänna valen 1976–2019

År	EU-parlamentet	Riksdagen	Kommunfullmäktige	Regionfullmäktige	Totalt antal överklaganden
1976		1	6	2	9
1979		4	6	0	10
1982		5	6	3	14
1985		5	10	3	18
1988		0	7	1	8
1991		7	9	2	18
1994		8	13	6	27
1998		9	16	7	32
1999	1				1
2002		9	16	5	30
2004	3				3
2006		5	13	7	25
2009	5				5
2010		117	92 ¹		209
2014	15	19	43	19	96
2018		504	128	91	723
2019	21		6		27
Totalt antal inkomna överklaganden t.o.m. 2019	45	693	371	146	1 255

Inkomna överklaganden som kan hänföras till valen 2022

Valprövningsnämnden tog under perioden 26 februari 2021 – 15 mars 2023 emot sammanlagt 440 överklaganden som kan hänföras till valen 2022. Av dessa avsåg 406 överklaganden av beslut att fastställa ett valresultat, se tabell 2 nedan.

Tabell 2 Antal inkomna överklaganden i de allmänna valen 2022

År	Riksdagen	Kommunfullmäktige	Regionfullmäktige	Inkomna överklaganden av valresultatet	Övriga	Totalt inkomna överklaganden
2022	148	148	110	406	34	440

¹ I antalet 92 ingår de överklaganden som gällde dåvarande landstingsvalet.

Valet till riksdagen var föremål för överklagande i 148 fall, valen till kommunfullmäktige i 148 fall och valen till regionfullmäktige i 110 fall. Överklagandena ledde till att Valprövningsnämnden prövade beslut om fastställande av valresultatet i 26 av 29 valkretsar i riksdagsvalet, i 68 av 290 kommuner i kommunfullmäktigevalen och i 17 av 20 regioner i regionfullmäktigevalen.

Övriga 34 överklaganden avsåg olika ärenden under valens förberedande och genomförande som avser valen 2022 men inte rör beslut om att fastställa valresultatet. Av dessa kom 3 in under 2021, 29 under 2022 och 2 under 2023. Överklagandena gällde bl.a. registrering av partibeteckning, anmälan om deltagande i val, registrering av kandidatförklaring, rättelse i röstlängd, beställning av valkuvert och valsedlar, utläggning av valsedlar, återkallelse av kandidatanmälan eller kandidatförklaring samt överklaganden av Valprövningsnämndens beslut.

Av 440 inkomna överklaganden avvisade nämnden 61, återförvisade 2 och avskrev 7, varav 6 efter återkallelse från klaganden. Resterande överklaganden prövades och avgjordes i sak.

Av de 61 överklaganden som avvisades var ca 50 för tidigt eller för sent inkomna. Övriga avvisade överklaganden avvisades med anledning av att partiet eller klaganden inte hade klagorätt, klaganden inte gick att identifiera eller att de rörde frågor som inte kan överklagas enligt vallagen.

Vid nämndens sammanträde den 14 december 2022 avslutade nämnden sin behandling av samtliga överklaganden som gällde riksdagsvalet och den 15 februari 2023 avslutade nämnden sin behandling av återstående överklaganden av kommun- eller regionvalen. Överklaganden i kategorin Övriga behandlades löpande och det sista ärendet behandlades vid nämndens sammanträde den 22 mars 2023.

Närmare om överklagandena av valresultaten 2022

Mot bakgrund av att många av de överklaganden som kom in till Valprövningsnämnden i samband med valen 2018 var oprecisa i olika avseenden tog nämndens kansli i samarbete med Riksdagsförvaltningens kommunikationsavdelning inför de allmänna valen 2022 fram ett formulär för överklagande, se bilaga 1. Formuläret fanns på plats på nämndens webbplats fr.o.m. dagen efter valdagen den 10 september 2022. På riksdagens webbplats fanns i samband med valet information om hur man överklagar ett valresultat och där fanns också en hänvisning till formuläret för överklagande. Även valmyndigheterna informerade om nämndens formulär på sina webbplatser. I Valmyndighetens beslut och i ett stort antal av länsstyrelsernas beslut fanns också information om hur ett överklagande via formuläret kunde göras. Två tredjedelar av överklagandena av valresultatet kom in via webbformuläret.

Uppgifter i överklagandena om vilket eller vilka val som överklagades

Den övervägande delen av de överklaganden som kom in via webbformuläret innehöll uppgifter om vilket eller vilka val som klaganden vill överklaga. Fyra ärenden kom in med brevpост och övriga genom e-post. I de fall där det var oklart vilka val som överklagades har nämnden i huvuddelen av dessa avstått från att skicka ut förelägganden med begäran om precisering av överklagandena. Nämnden har i stället i varje ärende gjort en bedömning av vilket eller vilka val som klaganden får anses ha avsett med klagomålet. Denna bedömning har gjorts med stor generositet, dvs. i oklara fall har överklagandet ansetts gälla samtliga tre val. Bedömningen har därmed resulterat i att ett antal ärenden har bedömts avse samtliga tre val, dvs. valen till riksdagen, kommunfullmäktige och regionfullmäktige. En stor andel av överklagandena som kom in via formuläret har också avsett samtliga tre val. Valprövningsnämnden har därtill lagt samman ärenden som rört samma valkrets, vilket i sin tur inneburit att samma fråga i ett stort antal fall har kommit att behandlas i ett, två eller tre beslut. Eftersom samma fråga i många fall har behandlats för samtliga tre val görs i sammanställningen nedan inte någon uppdelning mellan riksdags-, kommunfullmäktige- och regionvalen av de grunder som klagandena har angett. I sammanställningen redovisas de grunder som åberopats i överklagandena i stället utifrån sakfrågan under ett antal grupper, se tabell 3 nedan.

Vilka riksdagsvalkretsar, kommuner och regioner gällde överklagandena av valresultatet?

Överklagandena när det gäller riksdagsvalet avsåg 26 av landets 29 valkretsar. I valkretsarna Jönköpings län, Hallands län och Västra Götalands södra valkrets fanns det inga överklaganden av riksdagsvalet.

När det gäller överklagandena av valen till kommunfullmäktige avsåg dessa 68 av landets 290 kommuner, se tabell 4 i bilaga 2.

Motsvarande siffra för överklagandena av valen till regionfullmäktige var 17 av landets 20 regionfullmäktige, se tabell 5 i bilaga 2.²

Grunderna för överklagandena och nämndens bedömning – en översikt

I sammanställningen nedan finns en redovisning av de huvudsakliga grunderna för samtliga överklaganden, dvs. de felaktigheter som klagandena påpekat, och nämndens beslut. Överklagandena har för detta ändamål sorterats i ett antal grupper utifrån de påstådda felaktigheterna.

I ett och samma överklagande har det i många fall funnits flera påpekanden om felaktigheter. Varje ärende har dock endast kategoriserats i en av kategorierna nedan, i enlighet med vilken kategori som bäst beskrivit överklagandet.

Tabell 3 Grunder för överklaganden som rör valen 2022 och nämndens beslut

Antal	Grunder (felaktigheter som klaganden påstått)	Har någon avvikelse konstaterats?	Inverkan på valutgången?	Nämndens beslut
	<i>Överklaganden av valresultatet – ingen avvikelse konstaterad</i>			
144	Köer vid röstmottagningsställe	nej		avslag
48	Felaktigheter i samband med rösträkning	nej		avslag
16	Presentation av valundersökningar och preliminärt valresultat innan vallokaler stängning	nej		avslag
14	Valbarhet för kandidat	nej		avslag
12	Bristande ordning vid röstmottagningsställe	nej		avslag
11	Saknade valsedlar på röstmottagningsställe	nej		avslag
10	Demokratiunderskott	nej		avslag
4	Allmänt hållna påståenden om valfusk	nej		avslag
3	Otillbörlig påverkan	nej		avslag
3	Valdags lämplighet	nej		avslag
3	Valkompasser	nej		avslag
3	Öppettider vid utlandsröstning	nej		avslag
2	Felaktigheter i samband med förberedande av val	nej		avslag
2	Övrigt m.m.	nej		avslag
1	Begäran om omräkning pga liten marginal	nej		avslag
1	Valbarhet för kommunal revisor	nej		avslag
1	Länsstyrelses beslut att fastställa valresultat efter förnyad sammanräkning	nej		avslag
	<i>Överklaganden av valresultatet – avvikelse konstaterad</i>			
37	Felaktig avprickning i röstlängd	ja	nej	avslag
16	Brister i valmaterial till personer med synnedsättning	ja	nej	avslag
14	Saknade valsedlar på röstmottagningsställe	ja	nej	avslag

² Gotlands kommun bytte namn till Region Gotland den 1 januari 2011. Enligt lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar 4 § får Gotlands kommun besluta att kommunfullmäktige i stället ska betecknas regionfullmäktige och regionstyrelsen, men vid genomförande av val enligt vallagen (2005:837) ska i Gotlands kommun dock beteckningen kommunfullmäktige användas.

7	Felaktigheter i samband med rösträkning	ja	nej	avslag
3	Hindrande av tillträde till vallokal för observation	ja	nej	avslag
1	Felaktig hantering vid röstmottagning – fel urna	ja	nej	avslag
<i>Överklaganden av valresultatet –inverkan på valutgången</i>				
3	Felaktigheter i samband med rösträkning (särskilda personröster)	ja	ja	Bifall/förnyad sammanräkning
<i>Överklaganden av valresultatet – ej sakprövade</i>				
12	Bristande ordning vid röstmottagningsställe			avvisning
10	Saknade valedlar på röstmottagningsställe			avvisning
6	Felaktigheter i samband med rösträkning			avvisning
6	Övrigt m.m.			avvisning
3	Felaktigheter i samband med förberedande av val			avvisning
3	Utebliven registrering av anmälan om deltagande i val			avvisning
3	Återkallelse av annans samtycke till kandidatur			avvisning
1	Saknat röstkort			avvisning
3	Saknat röstkort			avskrivning
1	Felaktigheter i samband med rösträkning			avskrivning
<i>Övriga överklaganden som inte avser valresultatet</i>				
3	Länsstyrelsens beslut om rättelse i röstlängd			avslag
3	Valmyndighetens beslut om anmälan om deltagande i val			avslag
2	Länsstyrelsens beslut om utläggning av valedlar			avslag
1	Länsstyrelsens beslut om återkallelse av kandidatanmälan			avslag
1	Länsstyrelsens beslut om nekad valedelsbeställning			avslag
1	Valmyndighetens beslut om registrering av partibeteckning			avslag
1	Valmyndighetens beslut om valkuvert			avslag
2	Länsstyrelsens beslut om återkallelse av samtycke till kandidatur			bifall
2	Valmyndighetens beslut om anmälan om deltagande i val			bifall
1	Länsstyrelsens beslut om återkallelse av kandidatanmälan			bifall
1	Länsstyrelsens beslut att inte godkänna kandidatförklaring			bifall
1	Valmyndighetens beslut om registrering av partibeteckning			bifall
<i>Övriga överklaganden som inte avser valresultatet – ej sakprövat</i>				
2	Valmyndighetens beslut om registrering av partibeteckning			återförvisning
5	Överklagande av Valprövningsnämndens beslut			avvisning
1	Länsstyrelsens beslut om återkallelse av kandidatanmälan			avvisning
1	Valmyndighetens beslut att inte ändra text på val.se			avvisning
1	Valmyndighetens beslut om anmälan om deltagande i val			avvisning
1	Valmyndighetens beslut om registrering av partibeteckning			avvisning
1	Valmyndighetens beslut om anmälan om deltagande i val			avvisning
3	Valmyndighetens beslut om anmälan om deltagande i val			avskrivning

Nämndens beredning och prövning av överklagandena

Valprövningsnämnden har som huvudregel sorterat överklaganden efter vilken valkrets de avser och samtliga överklaganden i valkretsen har sedan prövats i ett gemensamt beslut. Vissa överklagandekategorier har dock sorterats och prövats efter gemensam frågeställning.

Flera överklaganden om samma fråga behandlade i ett beslut

Under 2018 var det första gången nämnden utifrån de grunder som åberopades i överklagandena behandlade ett antal ärenden i ett och samma beslut. Nämnden hanterade även efter valet 2022 i samband med behandlingen av överklagandena ett antal ärenden på liknande sätt. De grupper av ärenden som avgjorts genom ett beslut har avsett frågor om:

- köbildning
- vallokalsundersökningar och publicering av preliminära valresultat
- valmaterial för personer med synnedsättning.

En vanligt förekommande fråga har också varit bedömningen av särskilda personröster, och i ett flertal ärenden har därför hänvisats till de ärenden där frågan prövats i sak.

Närmare om prövningen av vissa överklaganden och kategorier

Ärenden där Valprövningsnämnden bifallit överklaganden och förordnat om förnyad sammanräkning

I tre ärenden har Valprövningsnämnden funnit att det har förekommit avvikelser från föreskriven ordning och att avvikelserna har inverkat på valutgången. Ärendena avser valen till kommunfullmäktige i Färgelanda, Haninge och Laxå kommuner. Samtliga tre ärenden rör registrering av särskilda personröster, s.k. personkryss, för vissa kandidater. Valprövningsnämnden har därför upphävt länsstyrelsernas beslut att fastställa utgången av berörda val till kommunfullmäktige och förordnat att respektive länsstyrelse ska genomföra förnyade sammanräkningar, dvs räkna om i de delar nämnden förordnat. Efter den förnyade sammanräkningen har respektive länsstyrelse på nytt beslutat att fastställa utgången i de berörda valen, med de korrigeringar av de fel som de förnyade sammanräkningarna visat på.³

Samtliga tre förnyade sammanräkningar som nämnden beslutat om är genomförda hos länsstyrelserna. Den första sammanräkningen genomfördes den 16 februari 2023 och beslutet att på nytt fastställa valresultatet överklagades av en klagande. Överklagandet behandlades vid nämndens sammanträde den 22 mars. De övriga två sammanräkningarna genomfördes den 7 mars och har inte överklagats, vilket betyder att de vann laga kraft den 17 mars.

Köbildning och publicering av vallokalsundersökningar och preliminärt valresultat

I samband med valen 2022 var det för första gången stora och utbredda problem med köer vid röstmottagningsställen. Valmyndigheten och många kommuner bedömer att de avskärmade valesdlarna var huvudorsaken till köerna.⁴ Den överläggset vanligaste orsaken till överklaganden till Valprövningsnämnden var också köer och följer av dessa i samband med röstning, i huvudsak på valdagen. Eftersom flertalet av dessa överklaganden främst avsåg köer beslutade nämnden att samtliga ärenden där de klagande åberopade köer som huvudsaklig grund för överklagandet skulle handläggas i ett gemensamt beslut.⁵ En av de överklagandekategorier som var helt förknippade med kökategorin var den som rörde den omständigheten att vallokalsundersökningar och preliminärt valresultat började publiceras trots att väljare fortfarande stod i köer till röstmottagningsställen. Många av de ärenden som kategoriserats som köärenden har också rört dessa frågor. Nämnden valde därför att även denna kategori skulle avgöras i samma beslut som köärendena.

³ Se VPN 213-2022, 218-2022 och 254-2022

⁴ Rapporten Erfarenheter från valen 2022, Valmyndigheten, s. 6.

⁵ Se VPN 46-2022 m.fl.

I samma beslut prövades även övriga grunder som de klaganden som omfattats av köbeslutet fört fram i övrigt. Totalt omfattade beslutet 72 klaganden och deras närmare 200 överklaganden.

Valmaterial för personer med synnedsättning

Valmyndigheten erbjuder i samband med de allmänna valen de väljare som har en synnedsättning ett paket med valmaterial i punktskrift. Valmyndigheten skickar ut paketet efter beställning av väljaren. I paketet finns förutom allmän information om innehållet ett antal kuvert som på framsidan innehåller uppgifter om vad kuvertet innehåller. Uppgifterna på kuvertet finns dels i punktskrift, dels i s.k. svartskrift, dvs. skrift som ska läsas med synen. Valmyndigheten uppmärksammades den 9 september 2022 på att det förekom ett fel i det punktskriftsmaterial om kommunfullmäktigeval som skickats ut och att det i punktskriftskuvert för Miljöpartiet förekommit valsedlar för Kristdemokraterna. Eftersom klagandena i dessa ärenden i huvudsak klagade på det felaktiga valmaterialet valde nämnden att pröva dessa ärenden i ett gemensamt beslut.⁶

Valbarhet för kandidat

Av de 14 överklagandena i denna kategori avsåg 8 åtta samma fråga i ett och samma val. I det aktuella fallet anmälde en kandidat ändrad folkbokföring efter valdagen och blev därmed valbar och invald som ledamot i kommunfullmäktige i Botkyrka kommun. Detta överklagades av åtta klaganden och samtliga överklaganden prövades som enda fråga i ett gemensamt beslut.⁷

Inkomna skrivelser under 2022

Antalet skrivelser som avsåg valet minskade från 63 i samband med valen 2018 till 13 skrivelser 2022. En trolig orsak till detta är att en större andel ärenden har klassificerats som överklaganden då klagande använt webbformuläret när de egentligen avsett att skicka en skrivelse.

Skrivelserna innehöll synpunkter av olika slag på valets genomförande. Nämnden har tagit del av samtliga skrivelser.

⁶ Se VPN 106-2022 m.fl.

⁷ Se VPN 224-2022 m.fl.

DEL III

Behov av lagändringar m.m.

Under arbetet med prövningar av överklagandena har frågor som anknyter till bestämmelser i vallagen eller annan lagstiftning på ett eller annat sätt aktualiserats.

Valbarhet och folkbokföring

Vid valen 2022 var det åtminstone en kandidat som folkbokförde sig efter valdagen i den kommun där kandidaten kunde bli invald.

Folkbokföringslagen (1991:481) medger upp till en veckas antedatering om inflyttningdagen varit inom en vecka före det att anmälan om folkbokföring görs (jfr 25 och 35 §§). Detta innebär att det är det möjligt för kandidater som kandiderar i flera kommuner eller regioner att retroaktivt folkbokföra sig i den kommun där de har möjlighet att bli invalda.

Valmyndigheten anser i sin erfarenhetsrapport att det finns anledning att reglera frågan om valbarhet på så sätt att den som kandiderar i val till region- och kommunfullmäktige ska vara folkbokförd i den region eller kommun som kandidaturen avser genom beslut fattat av Skatteverket senast på valdagen.⁸

Valprövningsnämnden delar delvis Valmyndighetens bedömning men konstaterar därtill att Skatteverkets e-tjänst för folkbokföring är öppen dygnet runt alla dagar i veckan. Vid anmälan om flyttning genom e-tjänsten fattas beslut om ny folkbokföring i normalfallet direkt efter anmälan genom ett automatiserat beslutsförfarande. Detta innebär att det under hela valdagen, även efter det att vallokalerna stängt, är möjligt att folkbokföras på ny adress. De preliminära valresultaten börjar presenteras ganska snart efter det att vallokalerna stängt och före midnatt finns det normalt ett relativt tillförlitligt resultat. Av detta följer att Skatteverkets beslut om folkbokföring, enligt Valprövningsnämnden, senast bör vara fattat då vallokalerna stänger. För att undvika onödig administration av klockslag eller komplikationer i de fall vissa vallokaler hålls öppna längre kan sista dag för beslut anges till dagen före valdagen.

Ersättningsregler i valet till kommunfullmäktige

Valprövningsnämnden konstaterar att de regler som gäller för att utse ersättare vid valen till kommunfullmäktige skiljer sig från övriga val.

Valmyndigheten tar i sin erfarenhetsrapport (s. 44) upp problematiken med att en ersättare endast kan utses från den lista som gällde för den ledamot som ska ersättas när denne blev vald, s.k. listtrohet. Myndigheten föreslår att ersättare ska kunna utses enligt 14 kap. 14 § tredje stycket vallagen, även vid val till kommunfullmäktige. Det vill säga att om ingen ersättare kan utses bland kandidaterna på de valsedlar som gällde när ledamoten valdes in, ska den kandidat som står i tur att få nästa mandat från partiets övriga valsedlar i valkretsen utses till ersättare. Saknas en sådan kandidat ska ersättaren utses från en annan valkrets.

Valprövningsnämnden delar Valmyndighetens bedömning.

En kandidats valbarhet och skyddad identitet

Nämnden har i ett fall prövat frågan om en kandidats valbarhet och skyddad identitet. Nämnden avslög ett överklagande från en kandidat som på valdagen hade skyddad identitet. Nämnden fann i sitt beslut att kandidaten inte varit valbar vid valen till kommun- och regionfullmäktige på grund av kvarskrivning, dvs. folkbokföring, i annat län än det kandidaturen gällde.

⁸ Valmyndigheten 2022, s. 31.

Valprovsningsnämnden konstaterar att detta förvisso är en omständighet som förhållandevis få kandidater drabbas av, men att den innebär att en viss grupp av medborgare/kandidater som vill kandidera utesluts från denna möjlighet.

Valprovsningsnämnden anser att lagstiftningen i denna del bör ses över.

Felaktig avprickning i röstlängd

Valprovsningsnämnden har som vid tidigare val noterat ett antal fall av oriktig avprickning i röstlängd. I samband med provningen efter valen 2022 har felaktiga avprickningar konstaterats när det gäller 12 väljare. Det har alltså förekommit att väljare vägrats rösta av det skälet att de redan varit avprickade i röstlängden. Det kan på goda grunder antas att dessa avprickningar i flertalet fall varit oriktiga. I samtliga de överklaganden som gällt felaktig avprickning har dock nämnden funnit att felet inte haft någon inverkan på valutgången. Detta har nämnden kunnat konstatera efter att ha inhämtat en s.k. känslighetsanalys från Valmyndigheten.

Felaktiga avprickningar är således ett fel som återkommer. Nämnden har svårt att se något annat korrektiv för dessa fel än ökad noggrannhet hos röstmottagarna. Detta bör påtalas särskilt vid de numera obligatoriska utbildningar av röstmottagare som genomförs.

Köer

En stor andel av de överklaganden som kom in till Valprovsningsnämnden efter valen 2022 kan hänföras till köer vid röstmottagningsställen. Av Valmyndighetens erfarenhetsrapport framgår att Valmyndigheten och många kommuner bedömer att de avskärmade platser där valsedlarna läggs ut var huvudorsaken till köerna. En stor andel av kommunerna, 45 procent, bedömer att köerna kan ha påverkat valdeltagandet.⁹ Valprovsningsnämnden anser att det är av yttersta vikt att förebyggande åtgärder vidtas inför kommande val. Om inte åtgärder vidtas före valen 2026 finns risk att dessa problem upprepas eller eskalerar.

⁹ Valmyndigheten 2022, s. 6

DEL IV

Valprövningsnämndens kansliorganisation

Regleringen av Riksdagsförvaltningens kanslistöd till Valprövningsnämnden
Riksdagsförvaltningen (RDF) är enligt lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen skyldig att biträda bl.a. Valprövningsnämnden i olika avseenden. Nämnden ska också ges tillfälle att lämna synpunkter på behovet av resurser.¹⁰

Skriftliga överenskommelser om kanslistöd till Valprövningsnämnden har ingåtts med RDF sedan 2014, när skyldigheten för förvaltningen att ingå sådana överenskommelser med riksdagens nämndmyndigheter infördes.¹¹ Nuvarande överenskommelse ingicks i januari 2022 och gäller t.o.m. den 31 december 2024.¹² I överenskommelsen regleras bl.a. frågor om kanslistöd från RDF i samband med överklaganden av val, textgranskning, nämndens webbplats och lokaler.

Handläggningen av överklaganden efter valet 2018

När det gäller handläggningen av överklaganden efter valet 2018 hänvisas till 2018 års erfarenhetsrapport.¹³

Handläggning av överklaganden efter valet 2022

Arbetet med att bygga upp en kansliorganisation inför de allmänna valen 2022 påbörjades i början av januari samma år av huvudföredraganden, sedermera kanslichefen, på timbasis.

Förutom rekrytering av både fast och extra personal till det kommande arbetet med överklagandena förbereddes arbetet genom uppdateringar av nämndens webbplats och ett formulär för överklagande togs fram, se mera om formuläret nedan. Eftersom nämnden inte har något eget fysiskt kansli ställdes ett antal arbetsplatser i ordning i den gamla läkarmottagningen och i ytterligare en lokal i Riksdagshuset östra.

Bemanningen av kansliet

De fasta föredragandena, samtliga jurister, är förordnade tills vidare av nämnden. De har en anställning i RDF och tjänstgör i nämnden mot ett timarvode bredvid sin ordinarie tjänst. Rekryteringen av de extra föredragandena inför arbetet med överklagandena efter valet 2022 gjordes förutom från RDF även från Valmyndigheten, Regeringskansliet, Högsta domstolen och Justitieombudsmannen. Föredraganden från Valmyndigheten tjänstgjorde genom ett s.k. kompetensutbyte mellan myndigheten och nämnden. Det var första gången i nämndens historia som ett sådant utbyte ägde rum. En av de extra föredragandena som bistod i arbetet var ett pensionerat utskottsråd. På assistentsidan rekryterades en riksdagsguide som studerar statsvetenskap och en pensionerad utskottsassistent.

När arbetet på nämndens kansli startade i september 2022 fanns ett tjugofemtal personer på plats enligt följande:

- en kanslichef
- 19 föredragande (varav 11 extra)
- två sekreterare (varav en extra)
- tre assistenter (varav två extra)

¹⁰ Se 1 § tredje stycket g och 2 § första stycket 5, 7 och 8 samt sista stycket RDF:s instruktion.

¹¹ Se 7 a § RDF:s instruktion. Tidigare överenskommelser, se RDF dnr 1802-2012/13, RDF dnr 1782-2014/15 och VPN dnr 31-2018.

¹² RDF dnr 362-2021/22 och VPN dnr 41-2021.

¹³ VPN dnr 14-2019.

Ett tjugotal av dessa tjänstgjorde vid sidan av sina ordinarie tjänster medan fem personer, tjänstgjorde på hel- eller deltid på nämndens kansli.

Kansliets sammansättning med datum för förordnanden m.m. finns beskriven i nämndens verksamhetsredogörelse för 2022 (2022/23:VPN1).

Nämnden konstaterar att kansliorganisationen trots det stora antalet överklaganden fungerat väl. Det förstärkta kansliet fanns på plats och hade startat upp sin verksamhet när överklagandena började komma in, vilket inte var fallet efter 2018 års val. Detta har varit av avgörande betydelse när det gäller förmågan att inom rimlig tid hantera de överklaganden som kommer in. Även det formulär för överklagande som användes för första gången av den som ville överklaga ett val har inneburit att kansliets arbete med diarieföring och andra handläggningsåtgärder har kunnat effektiviseras och förbättras.

Mot bakgrund av den utökade verksamhet som nämnden numera bedriver behöver kansliorganisationen emellertid förstärkas och förbättras i olika avseenden.

Valprövningsnämndens webbplats och ett nytt webbformulär för överklagande

Valprövningsnämnden har sedan våren 2018 en webbplats som är en del av riksdagens webbplats. Webbplatsen har ett system där nämndens avgöranden kan publiceras. På denna plats finns information om Valprövningsnämnden och om hur man överklagar ett beslut till nämnden. Samtliga beslut som avgjorts av nämnden sedan 1975 finns publicerade. Besluten publiceras fortlöpande.

Nämnden publicerar också enligt 15 kap. 8 § vallagen uppgifter om samtliga överklaganden som kommer in efter de allmänna valen. Efter valet 2022 publicerades uppgifterna på webbplatsen den 13 oktober 2022, dvs. när tiderna för överklagande gått ut. Samma dag publicerades även uppgifterna i pappersform på nämndens fysiska anslagstavla som finns i entrén till Riksdagsbiblioteket.

En nyhet i samband med de allmänna valen 2022 var, som framgått ovan, ett nytt förfarande för överklaganden, som innebar att överklaganden – utöver möjligheten att överklaga via e-post eller brev – kunde anmälas via ett standardiserat webbformulär. Omkring 270 överklaganden, dvs. två tredjedelar av samtliga överklaganden som kom in till nämnden, skickades in genom det nya webbformuläret.

Under våren 2023 kommer kansliet tillsammans med RDF:s it-avdelning och kommunikationsavdelning att göra en översyn av nämndens webbplats och en utvärdering av det nya webbformuläret för överklagande. Ett uppdaterat webbformulär ska finnas på plats i samband med valen 2026. Ett särskilt formulär för överklagande av valet till EU-parlamentet i maj 2024 kommer också att utarbetas.

Handläggningstider

Överklaganden som inte avsåg valresultaten men som får anses ha samband med valen 2022 kom in redan under 2021. Dessa rörde bl.a. frågor om registrering av partibeteckning och distribution av valsedlar. En utförlig beskrivning av dessa överklaganden finns under rubriken Inkomna överklaganden 2022 ovan.

Överklaganden som gällde valresultaten började komma in till nämnden redan på valdagen.

Nämnden påbörjade behandlingen av de överklaganden som gällde valresultaten på sitt sammanträde den 12 oktober 2022. Samtliga överklaganden som gällde riksdagsvalet hade beslutats av nämnden den 14 december 2022 och den 22 mars 2023 hade samtliga övriga överklaganden med anledning av valet avgjorts av nämnden.

Behov av utveckling av och stöd till nämndens kansli

Nämnden vill inledningsvis framhålla att det är av vikt för valsysteemets legitimitet att överklaganden behandlas av Valprövningsnämnden på ett korrekt och samtidigt effektivt sätt. Arbetet med överprövning av val är av utomordentligt stor betydelse för förtroendet för demokratin och det måste därför ges hög prioritet. I detta ligger att RDF har ett ansvar att tillhandahålla de resurser som krävs för att nämnden ska kunna bedriva sin verksamhet på ett effektivt och rättssäkert sätt. Nämnden vill i detta sammanhang hänvisa till de uttalanden konstitutionsutskottet (KU) tidigare gjort i detta hänseende, se betänkande 2019/20:KU12 Valfrågor s. 31.

Sedan 2010 har antalet överklaganden till nämnden ökat explosionsartat för att 2018 nå ett nytt rekord med drygt 700 överklaganden. Detta antal ska jämföras med förhållandena före 2010 då motsvarande antal i genomsnitt var 15 överklaganden i samband med val till riksdagen, kommun- och regionfullmäktige. Trenden med det stora antalet överklaganden ser ut att fortsätta och nämnden har inte fått några indikationer på att den skulle vända eller avta. Även andra ärenden hos nämnden har ökat i antal under senare år.

För att möta det ökande antalet överklaganden anser nämnden att det finns ett behov av att på olika sätt stärka nämndens kansliorganisation. Frågan om det stöd som nämnden kommer att behöva avser nämnden att ta upp inom ramen för en omprövning av sin överenskommelse med RDF.

Bilaga 1 Valprovsningsnämndens webbformulär för överklagande i samband med de allmänna valen 2022

Överklagande av valresultat

Detta formulär använder du för att överklaga ett valresultat hos Valprovsningsnämnden.

Det är endast den som har haft rösträtt vid valet eller ett parti som deltagit i valet som kan överklaga resultatet. Valprovsningsnämnden behöver kunna kontrollera att du har rätt att överklaga. Därför måste du lämna personuppgifter i formuläret.

Vid eventuella frågor kan du kontakta Valprovsningsnämndens kansli.

Du måste överklaga senast tio dagar efter att valresultatet är fastställt och offentliggjort. Sista dagen för att överklaga riksdagsvalet 2022 var den 27 september. Valen till vissa kommuner och regioner kan fortfarande överklagas.

E-post: valprovsningsnamnden@riksdagen.se
Postadress: Valprovsningsnämnden, 100 12 Stockholm

Uppgifter om den som överklagar

Förnamn

Efternamn

Gatuadress

Adresstillägg c/o (frivilligt)

Postnummer

Postort

E-postadress

Telefonnummer (gärna mobil)

Om du som lämnar uppgifterna är ombud – skriv namn, adress, e-post och telefonnummer här

Är det ett parti som överklagar?

- Ja
 Nej

Observera att behörighetshandlingar ska skickas in till Valprövningsnämnden om det är ett parti som överklagar. Skicka handlingarna med post eller e-post (adresser finns i början på denna sida).

Yrkande

Här skriver du hur du vill att nämnden ska besluta, till exempel rätta eller upphäva Valmyndighetens eller länsstyrelsens beslut om fastställande av val.

Vilket eller vilka val gäller överklagandet?

Valet till riksdagen – sista dagen att överklaga var den 27 september

- Ja
 Nej

Valet till regionfullmäktige

- Ja
 Nej

Om Ja, ange vilken region det gäller

Valet till kommunfullmäktige

- Ja
 Nej

Om Ja, ange vilken kommun det gäller

Bakgrund till yrkandet

Här skriver du varför du anser att nämnden ska ändra ett beslut, till exempel att valseklar inte funnits på en avskärmd plats, att valseklar felaktigt bedömts som ogiltiga eller att förtidsröster inte kommit med i rösträkningen.

Skicka in överklagandet

Behandling av personuppgifter

Uppgifterna i formuläret behövs för att Valprövningsnämnden ska kunna handlägga överklagandet till nämnden och kunna kontrollera om du har rätt att överklaga. Uppgifterna registreras hos nämnden och sparas fram till dess att samtliga överklaganden har avgjorts och valet därmed har vunnit laga kraft.

[Behandling av personuppgifter på Valprövningsnämndens sidor >](#)

Texten granskades: 3 oktober 2022

Våra andra webbplatser

[EU-information](#)

[Öppna data](#)

[Fira demokratin!](#)

Följ Sveriges riksdag

Följ talman Andreas Norlén

Prenumerera

För dig som vill bevaka arbetet utskotten finns det flera olika sä

[Följ & prenumerera >](#)

Växel

08-786 40 00

[Kontakt >](#)

[Press >](#)

[Arbeta hos oss >](#)

[För lärare >](#)

Bilaga 2 Tabeller över i vilka kommuner och regioner valet överklagats

Av tabell 4 framgår i vilka 68 kommuner valet till kommunfullmäktige överklagats. På motsvarande sätt framgår av tabell 5 i vilka regioner valet till regionfullmäktige överklagats.

Tabell 4 Kommuner där valet till kommunfullmäktige överklagats

Ale	Härryda	Lilla Edet	Surahammar
Alvesta	Hässleholm	Linköping	Södertälje
Arvidsjaur	Höör	Ljungby	Sölvesborg
Boden	Karlshamn	Malmö	Trosa
Borlänge	Karlskrona	Mörbylånga	Täby
Botkyrka	Karlstad	Nybro	Upplands Väsby
Ekerö	Katrineholm	Nynäshamn	Uppsala
Eslöv	Kil	Oskarshamn	Vellinge
Falun	Krokom	Ragunda	Vetlanda
Färgelanda	Kungälv	Salem	Vingåker
Gävle	Kävlinge	Sigtuna	Visby
Göteborg	Laholm	Solna	Västerås
Hallstahammar	Landskrona	Sotenäs	Växjö
Haninge	Laxå	Staffanstorps	Åstorp
Huddinge	Lerum	Stockholm	Örebro
Håbo	Lidingö	Sundbyberg	Östersund
Hällefors	Lidköping	Sundsvall	Österåker

Tabell 5 Regioner där valet till regionfullmäktige överklagats

Blekinge	Kronoberg	Västernorrland
Dalarna	Skåne	Västmanland
Gävleborg	Stockholm	Västra Götalandsregionen
Jämtland Härjedalen	Sörmland	Örebro län
Jönköpings län	Uppsala	Östergötland
Kalmar län	Värmland	